

KAMUSAL MEKANLARDA KÜLTÜR KAVRAMININ ETKİSİ

The Effect Of Culture Concept In Public Spaces

Araş.Gör. Burcu İMREN GÜZEL

Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi&Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Ankara/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1682-9265>

Prof.Dr. Nihan ÖZDEMİR SÖNMEZ

Ankara Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü, Ankara/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7018-6312>

ÖZET

Kamusal mekanlar ekonomik eşitsizlikler arasında denge sağlayan, kentin yaşanabilirliğini arttıran, sosyal bütünleşmeyi ve farklı insanların bir araya gelmesini sağlayan düğüm noktaları olarak tanımlanmaktadır. Bu mekanlara herkes tarafından erişimin sağlanması en temel özelliklerinden biridir ve hem fiziksel hem de sosyal bir anlam içermektedir. Bununla birlikte özellikle son yıllarda kamusal mekanlara yönelik tartışmalarda kentsel kamusal mekanların özelleştirildiği ve genellikle belirli gruplar tarafından bölgeselleştirildiği üzerinde durulmaktadır. Çalışma kamusal mekanları belirli homojen grupların kullanması üzerinde durmaktadır. İçinde pek çok kültür gruplarını barındıran kentlerde bireylerin talepleri birbirlerinden büyük ölçüde farklılaşmasına rağmen gruplaşmalar genellikle homojen bir yapı sergilemektedir. Bu noktada kültür kavramı önem kazanmaktadır. Kültür kavramının çok sayıda tanımlaması bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında kültür yaşam biçimi ile ilişkilendirilmektedir. Farklı kültürden insanların mekana yönelik algı ve beklentileri farklılık göstermektedir. Kent içinde özellikle yaşam alanlarında kültüre bağlı gruplaşmaların olduğu ve insanların yer seçiminde buna dikkat ettiği görülmektedir. Kültürün kamusal mekanların oluşumu ve kullanımında da etkisi bulunmaktadır. Çalışmanın amacı kentlerin yapı taşlarından biri olan kamusal mekanların kültür kavramının etkisiyle nasıl şekillendiğini ve kullanıcılarının nasıl farklılaştığını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Mekan, Kültür, Kentsel Alanlar

ABSTRACT

Public spaces are defined as nodes that provide a balance between economic inequalities, increase the livability of the city, provide social integration and bring different people together. Providing access to these places by everyone is one of the most basic features and this includes both a physical and a social meaning. However, especially in recent years, discussions on public spaces emphasize that urban public spaces are privatized and generally regionalized by certain groups. The study focuses on the use of public spaces with certain homogeneous groups. Although the demands of individuals differ greatly from each other in cities with many cultural groups that generally exhibit a homogeneous structure. At this point the concept of culture gains importance. The concept of culture has many definitions. Culture is associated with lifestyle in this study. Perceptions and expectations about space of people from different cultures become different from each other. It is seen that there are groupings related to culture especially in living spaces in the city and people pay attention to this in the choice of place. Culture also has an impact on the formation and use of public spaces. The aim of the study is to define how public spaces which are one of the building blocks of cities are shaped and how their users differ due to the concept of culture.

Key Words: Public Space, Culture, Urban Areas

1. GİRİŞ

Kamusal mekanlar geçmişten günümüze kentlerde önemli bir role sahiptir. Herkesin kullanımına açık, farklı grupların buluşma noktası olarak tanımlanan bu alanlar sosyal düğüm noktalarıdır. Kent kimliği ve toplum kültürü en çok bu alanlarda gözlemlenebilmektedir. İnsanlar kamusal alanlarda kendilerini toplumun bir üyesi olarak hissetmekte ve birbirleriyle iletişime geçebilmektedir.

Günümüzde kamusal mekanlara yönelik tartışmalara bakıldığında temel bazı konular göze çarpmaktadır. Kamusal mekanların özelleştirilmeleri, gözetim altında olmaları ve dünya genelinde benzer mekanların oluşturulması ele alınan başlıca konulardır. Temel özelliklerinden biri kullanıcılar açısından çeşitlilik olan kamusal mekanların gün geçtikçe homojen bir yapı sergilemesi ise önemli tartışmalardan bir diğeridir. Kamusal mekanlardaki bu homojenleşme erişilebilir olması gereken kamusal mekanlara bir sınır getirmektedir. Bununla birlikte literatürde kamusal mekanların aslında çatışma alanları oldukları ve her zaman kabul gören ve dışlanan grupların olduğu da ifade edilmektedir. Bir kamusal mekanın açık olması ve

erişilebilirliği kim ve hangi gruba dahil olduğunuza bağlı olarak değişebilmektedir. Bu durumda kamusal mekanların kullanımında göz ardı edilmemesi gereken konulardan biri kültür kavramıdır.

İnsan doğduğu andan itibaren bir kültürün üyesidir ve aynı zamanda da kültürün oluşmasında önemli bir role sahiptir. Kültürle birlikte çevresel etkiler, yaşadıklarımız ve bilgi birikimlerimiz bizim dış dünya ile olan etkileşimimizi şekillendirmektedir. İnsanların mekan algısı ve mekandaki hareketleri yaş, cinsiyet, etnik köken, eğitim durumu, gelir durumu ve yaşam biçimine göre değişebilmektedir. Bazı mekanlar belirgin bazı grupların mekanları olarak tanımlanabilmekte ve onların yaşam tarzını yansıtabilmektedir. Kültür ve mekan arasında karşılıklı ve karmaşık bir ilişki bulunmaktadır ve mekanlar kültürden hem etkilenmekte hem de kültürü etkilemektedir. Kamusal mekanların oluşumu ve kullanıcıların bu mekanlara yönelik talepleri de farkı kültür ve sosyal gruplara göre değişim gösterilebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı kamusal mekanların kültür kavramı ile olan ilişkisini tanımlayarak bu mekanların nasıl oluştuğunu ve kullanıcıların nasıl farklılaştığını ortaya koymaktır. Çalışmanın ilk kısmında kısaca kamusal mekan tanımlanmış ve kamusal mekanlara yönelik tartışmalar ele alınmıştır. Kültürün bu mekanlara etki ettiği düşünüldüğünden kültür kavramı tanımlanmıştır. Önce bütünden başlanılarak kültür kavramının kentsel alanlar ile ilişkisi incelendikten sonra kentsel alanın içerdiği kamusal mekanlara olan etkisinin anlaşılması için farklı grupların kamusal mekan yaklaşımları ele alınmıştır.

2. KAMUSAL MEKAN

Kamusal mekanlar toplumsal değerleri, inançları yansıtan, toplum yaşamı ve kültürünün gelişim gösterdiği ve ifade edildiği mekanlardır (Francis, 1988, 54) ve açık kamu erişiminin olduğu, insanların tek ya da grup halinde gidebildikleri, kamu yönetimi ve mülkiyetinde olan, bazen de özel yönetimi olan kamuya açık olan mekanlar olarak da tanımlanmaktadır (Carr vd. 1992, 50). Kamusal mekanlar sosyal bütünleşmeyi ve farklı insanların bir araya gelmesini sağlayan düğüm noktaları olarak görev yaparak ekonomik eşitsizlikler arasında bir denge sağlamayı ve kentin yaşanabilirliğini yükseltmeyi amaçlamaktadır (Espuche, 1999). Farklı insanların bir araya gelmesiyle insanların birbirlerine olan aşinalıkları artmakta ve birbirlerine tolerans seviyelerinin artacağı düşünülmektedir (Garcia-Ramon vd. 2004, 215).

Kentlerde bulunan kamusal alan türleri üç başlık altında toplanabilir; açık kamusal alanlar, kapalı kamusal alanlar, açık ya da kapalı yarı kamusal alanlar. Açık kamusal alanlar kent içinde, sokak, cadde, bulvar, meydan, otoyol, otopark alanları, park, kent dışında kıyı boyunca uzanan kumsal, orman, göl ve akarsu gibi özel kişi ya da kurumlara ait alanların dışında kalan yerleri içermektedir. Kapalı kamusal alanlar ise, kütüphane, müze, cami, kilise, sinagog, belediye, parlamento gibi kamu binaları, hastane, sağlık ocağı, otobüs terminali, tren garları, hava alanları gibi hizmet sunulan mekanları içerir. Açık ya da kapalı yarı kamusal alanlar ise özelleştirilmiş, özel kişi ve kurumlar tarafından yönetilen ve kontrol edilen kamusal alanlar olduğu için çarpık kamusal alanlar olarak da adlandırılmaktadırlar. Özel kişi veya kurumlara ait üniversite kampüsleri, spor tesisleri, lokantalar, sinemalar, alışveriş merkezleri bu gruba girmektedir (Akkar, 2012, 176-177).

Kamusal mekanın sadece mekansal terimlerle tanımlanabileceği fikrinin aksine, kamusal mekan "ortak üretilir". İnsanların varlığıyla harekete geçirildiklerinde ortaya çıkarlar. Başarılı sosyal mekânların oluşumunda ve gelişiminde insan faaliyetleri rol sahibidir ve mekanın şekillenmesine yardımcı olmaktadır (Worpole ve Knox, 2007, 8). Literatürde pek çok kamusal mekan tanımı bulunmasına rağmen doğru bir kamusal mekanın herkes için erişilebilir olması, eylem özgürlüğü, geçici hak ve mülkiyet (ortaklık) sağlaması önemlidir (Francis vd. 2012, 402).

3. KAMUSAL MEKANA YÖNELİK TARTIŞMALAR

20. yüzyılın büyük bir bölümünde kentlerin çoğunda neredeyse tüm sokaklar, yürüyüş yolları, parklar, meydanlar ve benzeri diğer mekanlar tamamen kamu malıdır ve bu mekanlar özellikle yerel yönetimler tarafından sahiplenilmekte ve bakımı yapılmaktadır. Sınırsız erişim söz konusudur ve halk tarafından rahatlıkla kullanılmaktadırlar. 20. yüzyılın sonlarına doğru özel kamusal alanlara doğru bir dönüşüm başlamıştır (Cybriwsky, 1999, 225). Refah devletinin çöküşüyle birlikte kentlerde kamu otoritelerinin rolü zayıf düşmüştür. Kamu otoritelerinin kendilerini kamusal alanların geliştirilmesi ve yönetilmesinde yetersiz görmeleri, masrafları karşılamada isteksiz olmaları nedeniyle kentsel alanlara yeni eklemeler genellikle özel yatırımcılar tarafından yapılmış ve bu alanlar özel yatırımcılar tarafından yönetilmeye başlamıştır (Madanipour, 1999, 888). Yönetiminin veya mülkiyetinin özel sektör olduğu alanların artması ile kamusal alanların kalitesinde ve kapladıkları alan açısından bir düşüş gözlenmektedir (Nasution ve Zahrah, 2012, 467). Araştırmalar kamusal alanın özelleşme, bireyselleşme, küreselleşme ve küresel ekonominin

özgürleşmesiyle nasıl daha özel üretilir ve meta haline geldiği üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır (Bonilla, 2013, 35). Yeni kamusal alanlar artan özel sektör katılımı, gelişimlerinde sınırlı kamusal katılım, gözetim ve sıkı kontrollerle sosyal erişimin kısıtlanması, soylulaştırma, sosyal dışlanma ve toplumsal sınıfların oluşmasını ve özel ilgileri desteklemeyi içermektedir (Akkar, 2004).

Kentlerin rekabet edebilirliklerinin sağlanması için kar odaklı kentsel politika yaklaşımları da kamusal alanın yapısını değiştirmektedir (Watson, 2009, 162). Mekanlar ve bölgeler giderek akışkan sermayeyi çekebilmek için dünya ekonomisinde rekabet ederken, kentlerin yatırımcıları ve çalışanları için güvenli ve çekici ortamlar yaratmaları gerekmektedir. Endüstri kentleri hizmet kentlerine dönerken, mavi yakalı işçilerin yerini de çok farklı ihtiyaç ve beklentileri olan beyaz yakalı çalışanlar almıştır. Bazı yerel yönetimler bu çalışanları cezbetmek ve turist çekebilmek için çevre kalitesini geliştirmeye çalışmaktadırlar (Madanipour, 1999, 887). Bu nedenle günümüzde kamusal alan söylemi politik ortamlarda önemli bir yer almaktadır. Dünyanın pek çok kentinde her düzeydeki hükümet yetkilileri kentsel ortamların yenilenmesi ve iyileştirilmesinde kamusal mekanların önemini farkına varmışlardır (Bonilla, 2013, 38).

Kentsel yenileme ve dönüşüm stratejileri büyük ölçüde kamusal mekanlara odaklanmaktadır çünkü bu alanlar kentsel alanların gelişmesini sağlayacak cazibe alanları ve dönüşümün yararlı bileşenleri olarak görülmektedirler (Taşkın Erten, 2011, 28). Kamusal alanların tasarımı kapitalist üretim şeklinde seçkin sınıfın ilgisini çekecek bir kaynak olarak görülmektedir (Deusen, 2002, 150). Bir kentin bilinirliği büyük ölçüde sahip olduğu kamusal alanların varlığıyla artmaktadır ve büyüklüğünün ölçülerinden biri de vatandaşları için rekreasyon, doğal güzellik ve özgün açık alanlar sağlama yeteneğidir. (Paşaoğulları ve Doratlı, 2004, 226).

Günümüzün kentsel politikaları mümkün olduğunca farklı toplumsal sınıfların birbirleriyle karşılaşmalarını engelleyecek şekildedir. Özellikle kent ve tarihi merkezlerin düzenlenmesinde alt sınıflar mümkün olduğunca turistler ve üst sınıfların mekanlarından uzaklaştırılacak şekilde düzenlenmektedir. Bu kaygılar kentin kamusal alanların özelleşmesine, ticarileşmesine ve gündelik yaşamdaki deneyimlerin kısırlaşmasına yol açmaktadır (Geniş, 2011, 56). Kamusal alanlar farklı gruplar için çatışma alanları olduğu gibi aynı zamanda da birbirini anlama ve esnek davranmaya yönlendirme alanlarıdır. Kapalı topluluklar, çitle çevrilmiş kamusal alanların artması, araçlar için daha fazla alanın ayrılması, kamusal alanların azalmasına ve birbirlerinden farklı grupların karşılaşma olasılıklarının azalmasına neden olmaktadır (Lieshout ve Aarts, 2008, 510). Birçok postandüstriyel kentte, yeni kamusal alanlar nadiren halk tarafından kullanılıp, çoğunlukla “homojen” bir halk tarafından kullanılmaktadır (Akkar, 2004). Kamusal alanın güncel teorileri, homojen bir topluluk kavramını ve evrensel erişime sahip bir alanı temsil etmektedir. Kamusal mekandaki mevcut uygulamalar insan çeşitliliği anlayışından yoksundur (Adhya, 2008, 3). İnsanlar gittikçe benzer etkinliklerin içinde yer almaktadırlar ve bunu belirli bir grubun dışında kalmamak adına yapmaktadırlar. Benzer kitapları okuyup, benzer filmleri izleyip, benzer mekanlarda bulunmaktadırlar ve benzer göstergeleri, imajları tüketmektedirler (Aytaç, 2002, 245).

Gökgür (2017, 70), kamusal alanda yaşanan sorunları şu şekilde sınıflandırmaktadır:

- 1) Özel sektör tarafında kamusal alanlara sahip çıkılması. Trotuarlara doğru genişleyen kafeler, restoranlar; cadde ve sokaklarda park edilemeyecek yerlerde yetkisini kullanan kişiler, park için veriler ücretler kamuya açık alanların özel sektöre açıldığını gösteren örneklerdir.
- 2) Sosyo-mekansal kimliklerin egemenliği: Kentlerin bazı alanları kapalı ve dışlayıcı gruplar tarafından işgal edilebilmekte ve kolektif veya toplumsal bir mekan haline dönüşebilmektedir. Bu kimlikler kendilerinden farklı olanların kamusal alandaki varlığını reddetme yoluna gidebilmektedir.
- 3) Sosyal yaşamın bölünmesi: Sosyal gruplar arasında sosyal mekanda artan mesafeler kentsel mekan ve kamusal mekanlara da yansımaktadır. Ortak yaşamın yok olmaya başlamasıyla kamusal mekanlar da yok olma noktasına gelmiştir.
- 4) Kapalı konut adalarının çoğalması: Kentlerde üst gelir gruplarının gereksinimlerini karşılamaya yönelik tasarlanan kapalı site şeklindeki yerleşimler benzer tüketim ve yaşam biçimlerinin benzer sosyal gruplar ile paylaşabildiği yaşam seçenekleri sunmaktadır. Bu alanlar kapalı duvarları ve sınırlanmış girişleri ile sosyal mesafelerin artmasına ve sosyal ilişkilerin zayıflamasına neden olmaktadır. Bu alanlarda kamusal yaşamdan söz etmek mümkün değildir ve bu alanlar kamusal alanın özelliklerini, işlevini ve kalitesini azaltmakta ve kamusal alanların özelleşmesine neden olmaktadır.

4. KÜLTÜR KAVRAMI

Kültür çok yönlü ele alınan bir kavramdır ve bu nedenle tanımlaması oldukça güçtür. Yapılan bir çalışmada kültür kavramı için 164 farklı tanıma ulaşılmıştır. Sosyal psikolojiye yönelik tanımlamalardan biri kültürün belirli bir toplumun, üyelerinin doğada bulabileceklerinden daha fazla doyum sağlayabilmeleri için,

başardığı tüm maddi ve davranışsal düzenlemelerin örüntüsü olmasıdır. Toplumun üyesi olarak insanın geliştirdiği tüm bilgi, inanç, sanat, ahlak, adet, yetenek ve alışkanlıklarla toplumsal kurumları kapsamaktadır ve esasen toplumun bir tanımı da ortak bir kültüre sahip bir insan topluluğudur (Kağıtçıbaşı ve Cemalçılar, 2014, 228).

Kültür sanata atıfta bulunan dar anlamdan (edebiyat, gazetecilik, film, televizyon, sanat [resim, heykel vb.], mimari, müzik, dans vb.) politik inançları, sosyal tutumları ve dini inançları içeren daha geniş bir anlamda ve en geniş anlamıyla, sadece entelektüel, ideolojik ve sembolik alanları değil aynı zamanda maddi hayatı da içerir (Halle ve Weyher, 2005, 208).

Knox ve Pinch (2010, 40-41) kültürün popüler olarak müzelerde, sanat galerilerinde, konser salonlarında ve tiyatrolarda resim, heykel, drama ve klasik müzik şeklinde, "üstün sanat" olarak düşünüldüğünü, bununla birlikte, sosyal bilimlerde kültürün genellikle daha geniş anlamda yorumlandığını ifade etmektedirler. Kültür karmaşık bir olgudur ve bu nedenle kısaca özetlemek zordur, ama "yaşam şekillerinden" oluştuğu düşünülebilir. Yaşam şekilleri üç önemli unsuru içermektedir: İnsanların sahip olduğu değerler (yani idealleri ve özlemleri), insanların izlediği normlar (yani hayatlarını yöneten kurallar ve ilkeler), insanların kullandığı maddi nesnelere. Richardson (1980, 234) insan ve kültür arasındaki ilişkiyi şu şekilde tanımlamaktadır: Kültür bizi ve biz kültürü oluşturmaktayız. Belli bir kültüre üye olduğumuz için insan oluruz; bu özel kültür de bizim yüzümüzden devam etmektedir.

Kültür bir toplumdaki kurumların doğasını ve kişilerin buralarda aldığı rolleri şekillendirir, gerçeklik algısını filtreler. Bir kişinin "gerçek" olarak kabul ettiği şey, onun değer yönelimi ile oldukça koşullandırılmıştır (Berkhofer, 1964, 25). Kültürün temel çekirdeği geleneksel fikirlerden (yani, tarihsel olarak türetilmiş ve seçilmiş) ve bunlara bağlı değerlerden oluşmaktadır; kültür sistemleri bir yandan, eylem ürünleri olarak, diğer yandan da daha ileri eylemlerin şartlandırıcı unsurları olarak değerlendirilmelidirler (Brislin 1980, 48).

Kültürün çeşitli anlamları, inceliğine ve derinliğine tanıklık eder. Kültürün anlamları kontrolden çıkmadığı sürece, çoğulculuğu faydalı olabilir ve bizi basit teoriden vazgeçirebilir. Yine de çok sayıda çağrışım tutarsızlığa yol açabilmektedir: yazarlar kültürle ne kastettiklerini belirtmedikçe, argümanları net ve kesin olmayabilir (Jackson, 2009, 15).

Çevre ile ilgili konularda kültüre yönelik üç genel görüş üzerinde durulmaktadır. Birincisi bir grubun tipik yaşam biçimidir; ikincisi sembolik kodlar yoluyla iletilen semboller, anlamlar ve bilişsel şema sistemidir; üçüncüsü ise ekoloji ve kaynaklarla ilgili hayatta kalma için uyarlanabilir stratejiler dizisidir. Bu üç görüş birbirinin tamamlayıcısı olarak görülmektedir. Böylece, belirli kültürlerin tasarlanmış ortamları, belirli bir grubun normatif gördüğü türden insanlar için düzenlenmiş olup, bu insanlar anlamlı ve tipik bir yaşam tarzına sahiptirler ve bu grup diğerlerinden ayırt edilebilmektedir (Rapoport, 1980a, 9).

Bir toplumun baskın değerleri içinde alt kültürler olarak bilinen, kendine özgü kültürleri olan birçok küçük alt grup vardır. Alt kültürlerin içinde de genellikle birçok ayırım ve ayrılık vardır (Knox ve Pinch, 2010, 42-43). Jenks (1993, 10) alt kültürü, büyük bir grup içindeki bir grup insanın özel veya farklı ilgi alanlarının belirli özelliklerini ve sınırlarını tanımlamak ve saygı göstermenin bir yolu olarak ifade etmektedir. Alt kültürel teori, belirli sosyo-demografik özellikler ve belirli davranış biçimlerini yayan ayırt edici yaşam tarzları ile sosyal dünyalar fikrine katılır. Alt kültürel teori kendi içinde açıkça herhangi bir mekânsal çağrışım taşımamaktadır fakat alt kültür gruplarının devam eden varlığı, büyük ölçüde diğer gruplarla ilişkiden kaçınmaya dayanmaktadır. Çatışma, örtük davranışsal sınırlarla önlenemez ancak gruplar arası toleransı sürdürmenin en etkili yolu mekânsal ayrımcılıktır (Knox ve Pinch, 2010, 218). Bu tanımlamalar sonucunda bir sonraki bölüm kentsel alanlarda kültürün yerini ele almaktadır.

5. KENTSEL ALANLARDA KÜLTÜRÜN YERİ

Bir kültürün fiziksel çevreyi etkilediği ve etkilendiği gerçeği geçmişten bu yana ele alınan bir konudur. Kültür-çevre bağlantılarının kültürler arası analizlerine ve bu bağlantıların kültürler arasında nasıl benzer ve farklı olduğunu anlamaya yönelik bir ilgi söz konusudur (Altman vd. 1980, 2). Hauser Schäublin ve Dickhardt 2003 yılında yaptıkları çalışmada "kültürel mekânsallık" teorisini önermişlerdir. Bu teorik bağlamda mekan soyut bir varlık olarak veya insan eyleminin sadece bir "konteyneri" olarak kabul edilmez. Bunun yerine "mekan" bir kavramsallaştırma ya da kültürel model olarak görülmektedir ve her ikisi de toplumsal uygulamaların bir aracı ve ürünüdür (Kokot, 2007, 17-18). Çalışmalar mekan kavramlarının farklı insanlar için hem objektif hem de somut olarak, öznel ve sembolik terimlerde nasıl farklılaştığını göstermektedir. Kentsel mekan, sosyal ve psikolojik boyutları olan maddi alandır ve kent formu da bu kentsel mekanın geometrisidir (Madanipour, 1996, 33).

Hall (1966) kitabında farklı kültürlerde yaşayan insanların farklı algı dünyalarında yaşadıklarını ve bunun kendilerini mekanda yönlendirmeleri ve bir yerden diğerine geçiş davranışlarında farklılık gösterebileceğine yönelik önemli bulguların olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca mekânsal düzen kalıplarındaki farklılıkların yalnızca kültürel gruplara değil alt kültürel gruplarda da temel olduğunu belirtmektedir. Yaş, cinsiyet, etnik köken, gelir, yaşam tarzı, eğitim ve sağlık, bireylerin durumlarını birbirinden ayıran bazı çizgilerdir ve kentsel alanla olan ilişkilerini çeşitlendirmektedir (Madanipour, 2006). İnsanların mekanlara verdikleri anlamlar ve mekan ile olan ilişkileri, bu alanlarla ilgili bilgilerine, bireysel deneyimlerine, sosyal birikimlerine, çalışma koşullarına, siyasi aktivitelerine, anılarına ve toplum hatıralarına bağlı olarak inşa edilmektedir (Bonilla, 2013, 35). Çeşitli etnik ve kültürel geçmişlerden gelen kişiler mekânsal davranışlarına göre farklılık göstermektedirler ve bu farklılıklar farklı toplumdaki mekan kullanımını düzenleyen farklı kültürel normları yansıtmaktadır. Başka bir olasılık gruplar arasındaki varyasyonların alt kültürlerden değil (örneğin ırk), sosyal sınıf farklılıklarının bir fonksiyonu olmasıdır. (Aiello ve Thompson, 1980).

Çeşitli farklılıklara rağmen, sosyo-ekonomik ve kültürel gruplar arasında onları diğer gruplardan keskin bir şekilde ayıran tutarlılıklar bulunmaktadır. İnsanlar çevrenin doğal yapısını doğrudan anlayamazlar, ancak oldukça gelişmiş bir yorumlayıcı süreçten sonra kavrayabilirler. Farklı sosyal ve kültürel gruplar çevreyi farklı şekillerde kavrarlar ve farklı sembolik anlamlar verirler. Bir kişi tarafından "gecekondu" olarak görülen şey, bir başkası tarafından "kent köyü" olarak görülebilmektedir (Moore, 1979). Örneğin araştırmalar göstermektedir ki kadınların çevreye yönelik imajları daha ayrıntılıdır ve erkeklere göre daha geniş bir alanı kendi ev sahaları olarak tanımlamaktadırlar (Madanipour, 1996, 64). Ayrıca benzer fiziksel düzenlemelerde büyüyen kişiler (kırsal yerine kentsel alanda yaşayan veya apartman yerine müstakil konutlarda yaşayanlar) fiziksel ortamlarıyla baş etmenin ortak yollarını geliştireceklerdir. Farklı düzenlemeler farklı talepler üretecek, farklı zorluklar yaratacak ve farklı memnuniyet seviyeleri sağlayacaktır (Brower, 1980).

Bazı gruplar için kümelenme kabiliyeti, dilin veya kültürün hayatta kalması için kritik bir öneme sahiptir ve belirli bölgeler belirli gruplar için önemli olabilmektedir. Homojen bölgeler, tarihsel ve arkeolojik verilerle gösterildiği gibi tarih boyunca son derece yaygındır. Din, sınıf, ırk, menşe yeri, akrabalık, kast, dil, kademeli yaşam döngüsü, eğitim, çıkar topluluğu ve meslek gruplarına göre homojenlik söz konusu olabilmektedir (Rapoport, 1980a, 37). Batı kültürünün kent yaşamıyla ilgili çalışmalarında, büyük şehirlerin genellikle çeşitli alt kültürel bölgelere ayrıldığı görülmektedir. Chicago'nun "Kuzey Tarafı" nda erken dönem sosyolojik bir çalışmaya göre, her birinde farklı tür ve sınıflardaki insanların yaşadığı çeşitli bölgelerin birbirlerine yakın olmasına rağmen ayrı ve farklı topluluklar olarak kalmaya devam ettikleri görülmektedir (Aiello ve Thompson, 1980). İnsanların emniyet, güvenlik ve mahremiyet ihtiyaçlarını karşılamak ve kişisel kimliğin ifade edilmesini sağlamak için belirli bir bölgeyi işgal etmek için doğuştan gelen bir istekleri bulunmaktadır. "İçeridekiler" in yer inşası, dünyadaki toplumsal norm ve temsillerden bağımsız olarak gerçekleşemez: mekânların ve mekanların sosyal inşasını düzenleyen "kültürel temel prensipler"dir (Knox ve Pinch, 2010, 194).

İnsanlar doğal çevreye uyumda, yapay ya da yapılı çevreler inşa ederek fiziki ortamını kontrol etmeye ya da değiştirmeye çalışırlar. Yapılı çevreler, hakim tutumları, yaşam tarzlarını ve gelenekleri yansıtarak insan ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli olarak değişim içindedirler. Dolayısıyla kültürel değerler, insanların çevre konusundaki algılarını ve görüşlerini etkiler ve bu durum çevre tasarımı etkiler. Yapılı çevre kültür ürünü olduğundan, normların, geleneklerin ve değerlerin aktarımı için bir araç olarak görev yaparak gelecek kuşakları şekillendirmeye yardımcı olmaktadır (Aiello ve Thompson, 1980; Proshunsky, 1978). Kültürel ve çevresel değişkenlerin iki şekilde ilişkili olabileceği belirtilmektedir. Birincisinde (zayıf versiyonunda) kültürel ve çevresel fenomenler aynı sistemin parçaları olarak işlev görmekte; diğerinde (güçlü versiyonda) çevresel olgular, soruşturma altındaki kültürel davranışın kökeni veya gelişimi için bir şekilde sorumlu görülmektedir (Berry, 1980).

Kentsel alanlar, davranış için ipuçları veren sözsüz bir iletişim biçimi olarak görülebilir. İpuçlarının fark edilme yeteneği ve okunaklılığı tasarım konusudur ve algı ve kültürle yakından alakalıdır: Temel olarak bu gibi ipuçları, yalnızca yeterince güçlü ve gereğinden fazla dikkate alındığında ve kültürel açıdan uygun olduğunda çalışmakta, çözülebilmekte ve insanların yazılı olmayan kurallarıyla uyduğu yerlerde kültürel bağlamlarda ortaya çıkmaktadır (Rapoport, 1980b, 68). Ayırt edilebilir kültürel manzaralar sayısız kişinin bireysel kararlarından ortaya çıkmaktadır. İnsanlar, çevresel ipuçlarını okudukları doğrultuda hareket etmektedirler. Bu durumda kod veya "dil" anlaşılmalıdır (Rapoport, 1980a, 28). Bu sosyal normlar ve kodlar şehir genelinden belirli semtlerin mikro ölçeklerine kadar çeşitli düzeylerde çalışmaktadırlar (Mean ve Tims, 2005; Di Masso, 2012). Bu onları eşsiz ve benzersiz kılmakta, sakinleri ve kullanıcılarını diğer

insanlardan sosyal olarak farklılaştırmakta, yer için aidiyet veya ötekillik gibi öznel bir his vermektedir. Bu nedenle, insanların benlik duyuları, kimlikleri belirli bir kentsel alana ait olan bir sosyal kategoriyle tanımlanmalarından türetilmektedir (Di Masso, 2012).

İnsan tarafından inşa edilen yapı çevre, sosyal tecrübenin nesneleştirilmesinin son noktasını temsil etmektedir (Richardson, 1980, 217). İnsanlar uzun vadede yaşam alanlarıyla karakterize edilmektedirler. Kent içindeki mahalleler bireysel ve kültürel kimlikler, sosyo-ekonomik düzeyler ve yaşam tarzlarına göre farklı grupları barındırabilmektedir. Kente yeni gelenler bu özelliklere göre kendilerine yer seçebilmektedirler (Bilgin, 2011). İnsanlar kendilerini "kendi" kentsel alanlarıyla (ör. sokaklar, mahalle, banliyöleri vb.) onlara ait bir topluluk hissi geliştirerek tanımlamaktadırlar. Yabancılarla karşı karşıya kaldıklarında bazen sahiplik iddiasında bulunabilmektedirler (Di Masso, 2012).

Bir sonraki bölümde kentsel alanların parçası olan kamusal mekanlarda kültür kavramının önemi ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

6. KÜLTÜR VE KAMUSAL MEKANLAR

Kültürel boyutun tüm kesimlerce algılandığı ve kent kimliğinin yansıdığı yer kamusal alanlardır. Kamusal alanların iki önemli boyutu bulunmaktadır; fiziksel bir boyutu olduğu gibi sosyal bir boyutu da bulunmaktadır. Kent ve yerel kültürün aynası olan bu alanların niteliğinin korunması, kentin sosyo-kültürel sürdürülebilirliği açısından son derece önemlidir (Oktay, 2011). Farklı kültürler için grupların farklı kamusal mekan kullanım uygulamaları bulunmaktadır. Bu nedenle belirli grupların kullandığı mekanlar oluşmaktadır. Her ne kadar kamusal mekanlar herkese açık olmalı söylemi olsa da bu mekanların hiçbiri tamamen eşit veya eşitlikçi değildir. Bu nedenle bu mekanlarda her zaman kendinmiş gibi davranan bir grup ve bunun aksi olarak dışlanan bir grup söz konusudur ve bu nedenle aslında birer çatışma alanlarıdır (Neal, 2010). Pek çok kişi kamusal alanda çeşitlilikten bahsetse de aslında gündelik modern yaşamda kentsel kamusal alanlar genellikle belirli gruplar tarafından bölgeselleştirilmektedir (Peters vd. 2010).

İçinde pek çok farklı kültürü barındıran kentlerde bireylerin talepleri birbirinden çok farklılaşmasına rağmen gruplaşmaları homojen bir yapı sergilemektedir. Bu durum boş zaman aktivitelerini geçirebilecekleri alanlar içinde geçerlidir. Farklı sosyo-kültürel gruplar farklı şeylerden veya aktivitelerden keyif almaktadırlar. Bu etkinlikler yaş grupları, cinsiyet, sosyal sınıflar, meslek grupları ve bu başlıkların alt birimlerinde farklılık gösterebilmektedir. Kent heterojen olmakla birlikte toplumun sosyal sınıf ve alt kültürlerinin belirli bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu homojen yapı özellikle konut alanlarında belirgindir ve bu alanların etrafındaki çevre düzenlemeleri de alt kültür gruplarının boş zaman değerlendirme anlayışını ortaya koymaktadır. Ailelerin değer ve normları da boş zaman etkinliklerini şekillendirmektedir (Tatlıdil, 2009).

Bir yerin 'kamusal'lığı ve erişilebilirliği büyük ölçüde sizin kim olduğunuz ile alakalıdır; yaşınıza, statünüze ve hatta cinsiyetinize ve günün saatine göre değişebilmektedir. Kamusal alanlar mutlaka gerçekten "kamusal" olmayıp, daha çok belirli ilgi gruplarına hizmet edebilmektedir. Kamusal alanların gündelik kullanıcıları arasında yazılı ve sözlü olmayan birtakım kurallarla belirli sınırlar çizilebilmektedir. Bu farklı kamusal alanlarda olabileceği gibi belirli bir parkın çeşitli bölgelerinde de olabilmektedir. Aynı alanda farklı sosyal grupların bir arada bulunması, sosyal uyumun sağlandığı anlamına gelmemektedir (Holland vd. 2007). Bir kamusal alan farklı grupların karşılaşma noktası olabilmekle birlikte bu aralarında bir etkileşim olduğunu veya gerçekleşen herhangi bir temasın uyumlu olduğunu göstermemektedir. Aynı insanlar kamusal alanın düzenlemesine bağlı olarak farklı deneyimler yaşayabilmektedirler (Cattell vd. 2008, 554). Bu durumda daha çok çekim gücüne sahip, sosyal ve paylaşımlı kamusal mekanların oluşturulması isteniyorsa, o zaman temel ilk adım fiziksel alan yerine insanlarla başlamaktır (Mean ve Tims, 2005).

Aşağıdaki alt başlıklarda farklı toplumlar, etnik gruplar, yaş grupları, cinsiyet ve sosyal statü, gelir gruplarına bağlı olarak kamusal mekan taleplerindeki farklılaşmalar ele alınmaktadır.

6.1. Farklı Toplumlar, Etnik Gruplar ve Kamusal Mekan

Akdeniz, Arap ve Latin Amerika toplumları son derece duyuşal "temas" kültürleri olarak tanımlanırken, Kuzey Avrupa ve Amerika topluluklarının bir kısmı, özellikle kamuya açık ortamlarda yabancılarla daha az etkileşimde olan temassız kültürlerdir. Kamusal mekanlarda, Amerikalılar genellikle kokular, yoğunluk ve yüksek ses seviyeleri ile sıkışıp bunalırken, özel konut alanlarında genellikle çok fazla alan yüzünden kendilerini korunmasız ve yetersiz hissetmektedirler. Japonlar çok yüksek yoğunluklara başarılı bir şekilde adapte olmuşlardır. Genişleyecek hiçbir yeri olmayan bu ülkede büyük kent kitleleri ile karşı karşıya kaldıklarında ve yüksek katlı inşaatlar olmadan, Japonlar konutlarını küçük yapmışlardır ve özel açık

alanları azdır. Japonlar bu baskıya "içe dönerek" tepki göstermişlerdir. Özel ve kamusal alanı hem fiziksel hem de sosyal anlamda güçlü bir şekilde ayırt etmişlerdir (Aiello ve Thompson, 1980).

19. yüzyılda Avrupalılar Hindistan'da hüküm sürerken, onların "kamusal" ve "özel" olarak adlandırdıkları alanlar Hintlilerin açık alanları kullanımıyla çelişmekteydi. Sokaklar açısından "kamusal" ve "özel" arasında bir karmaşa söz konusuydu. O dönemde Hintliler sokaklarda yıkanmakta, uyumakta, hatta açık alanda tuvalet ihtiyaçlarını bile gidermekteydiler. Pazar alanlarında hep bir kir ve düzensizlik söz konusuydu. Hintlilerin bu kaosu, Avrupalıların tertemiz, hoş meydanlarının olduğu düzene aykırıydı (Chakrabarty, 1991). Hindistan Vizag kentinde yapılan bir diğer çalışmada kamusal alan algısı incelenmiş ve çalışanın sonuçları Batılı gelişmiş ülkelerin algısıyla karşılaştırılmıştır. Araştırma düşük sosyo ekonomik yapıya sahip insanların kamusal alan anlayışının da yüksek sosyo ekonomik yapıya sahip insanlar kadar kompleks bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Vizag'da kamusal alana yönelik önemli kaygılar kirlilik, kalabalık, sağlık ve din üzerinedir. Bu bulgular, Batılı şehirlerdeki kamusal alanın belirgin özellikleriyle benzerlik göstermemektedir (Arefi ve Meyers, 2003).

Kamusal alanlardan meydanları ele alan bir çalışmada farklı toplumların meydan algıları, meydan formları ve zaman içindeki değişimleri ele alınmaktadır. Avrupa'da Ortaçağ döneminde meydanlar market square adıyla tanımlanmakta, pazaryeri olarak kullanılmakta ve dini törenler açısından önem taşımaktadır. Meydanlar bu nedenle bir kilisenin önünde veya meydan yapısı oraya yönlendirecek şekilde inşa edilmişlerdir. Rönesans döneminde ise meydanlar pazar veya dolaşım alanları olarak işlevlerini yitirerek adeta bir sahne dekoruna dönüşmüştür. Bu dönemde toplumsal hayatın her yönü meydanlarda yaşanmaktadır. Bu dönemde meydanların etrafı saray ve bazilikalarla donanmıştır. Sanayi sonrası meydanlara baktığımızda eski kapalılık hissi uyandıran meydanların yerini açık alanlar almaya başlamıştır (Taşçı, 2014, 124-131).

Amerikan şehirlerinde meydanlar işleve yöneliktir ve daha çok kavşak noktası olarak planlanmıştır. Amerika'da Avrupa'nın aksine birey önemli olduğu için meydanlar bir toplanma yeri olmaktan çok bireysel amaçların gerçekleşmesi ve bir yere gidilmesi için ulaşımı en iyi şekilde sağlayan yer olarak kullanılan ara bir yerdir. Avrupa'dakinin aksine Amerika'da meydanlar kent kimliğinin vazgeçilmez bir unsuru değildir. Amerika'da meydan daha çok sanayi toplumu bireyinin gündelik ulaşım ihtiyaçlarını karşılayan kavşak konumunda ve rekreasyon alanı işlevindedir (Taşçı, 2014, 134-135).

İslam şehirlerinde en önemli unsurun merkezdeki Ulu Cami olduğunu görmekteyiz. Ulu Cami ve kentin diğer alanları ile irtibatı sağlayan sokaklar ise en önemli öğelerden biridir. Bu ikisi dışında şehrin en önemli yerlerinden biri de ticaretin kalbi konumundaki çarşıdır. Osmanlı kentlerinde çarşı toplumsal kitlenin tümünün kamusal yaşamının geçtiği yerdir. Meydan ise bu kullanımlara göre daha az önemsenmektedir. Çünkü İslam şehirlerinde sürekli hareketi öngören sokaklar, yavaşlamayı, yerleşik hayatı ve durağanlığı ifade eden meydanlara göre daha fazla önem kazanmaktadır (Tablo 1) (Taşçı, 2014, 141-145).

Tablo 1: Batı ve İslam Şehirlerinde kamusal alan formunun düşünsel dayanakları

Uygarlık Anlayışı ve Kentsel Mekan		
Uygulama Alanı	Düşünce Sistemi	Öne Çıkan Kamusal Alan
Batı	Aristo (Doğal Yer Düşüncesi)-Atalet	Kent Meydanı
İslam	Gazali (Hareket Felsefesi)-Sürekli Devinim	Sokak

Selçuklu ve Osmanlılara baktığımızda semt ve mahalle kavramlarının çok önemli olduğunu, semt ve mahalle camilerinde cami müstemilatının bir toplanma ve dağılma alanı sağladığını ve medrese, kütüphane ve külliyeyle bağlı diğer tesislerin bir araya gelme ihtiyacını giderdiğini görmekteyiz. Buna ek olarak genellikle mescit, çeşme, kahvehane çevresinde veya pazarlarda veya sokakların biçimlenmesiyle oluşan planlanmamış, kendiliğinden gelişmiş semt ve mahalle ölçeğindeki küçük meydanlar geleneksel Türk şehirlerindeki açık alanları oluşturmuştur. Selçuklularda ise meydan şehrin kenarında çimlerle kaplı bir alandır ve Gökmeydan diye adlandırılmıştır (Taşçı, 2014, 148-149).

Cumhuriyet Türkiye'sinde meydanlara baktığımızda meydanlar önem kazanmakla birlikte Batı'dakinin gördüğümüz örneklerden ziyade cadde ve sokakların kesiştiği açık alanlar, iskele meydanları veya şehir içindeki parklar ve bahçeler olarak ortaya çıkmışlardır. Siyasi partilerin kurulması, siyasi propagandaların ortaya çıkması sonucunda da meydanlar sadece biçimsel olarak değil işlevsel olarak da ele alınmaya başlamıştır. Bu bağlamda Ankara Kızılay ve İstanbul Taksim Meydanları buldukları yerler için kimlik öğeleri haline gelmişlerdir (Taşçı, 2014, 155-156).

Singapur'da bulunan üç etnik grup olan Çinli, Malezyalı ve Hinduların yaşam alanlarına yönelik yapılan bir çalışmada Çinli ve Malayların bahçeli evleri tercih ederken, Hintlilerin altı dükkan üstü konut iki katlı evlerde ya da Çin tarzı evlerde yaşamakta olduğu görülmektedir. Çin evleri patikalar ve izler boyunca konumlandırılırken Malezya evleri olabildiğince birbirinden uzakta tutulmakta, böylece manzaranın kapatılması önlenmektedir. Çinliler mülkiyetlerini çitlerle sınırlandırırken, Malezyalılarda sınırlar bulunmamaktadır ve daha karmaşık bir mekansal organizasyona sahiptirler. Malay evlerinin ön bölümü çok önemlidir ve veranda misafir kabul etmek için kullanılmaktadır. Bu alan erkeklerin alanı iken evin arka tarafı daha çok kadınlara aittir. Bu İslami geleneklere de uygun bulunmaktadır. Çin evlerinin önündeki koridor ise kamusal bir alandır ve kadınların alanıdır. Her iki grubun erkekleri de evden uzakta sosyalleşmeyi tercih etmektedirler. Malaylı erkeklerin toplanma alanları evlerin arasındaki boş binalar ve köy perakendecileri, berberlerin ön cephesi olurken, Çin köylerinde erkekler için mükemmel alan masa ve sandalyelerle geniş, açık bir dükkan cephesi olan köy kahvesidir (Chua, 1991).

6.2. Yaş Grupları ve Kamusal Mekan

Araştırmalar genç insanların kamusal alanlarda bir araya gelmek için özel bir gereksinim duyduklarını göstermektedir. Genç insanlar belirli kamusal alanları veya yapıları buluşma noktası olarak seçme ve gruplaşma eğilimindedirler. Birçok genç toplanabilmek ve sosyal becerilerini akran gruplarında uygulayabilmek için nötr alanlara ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte pek çok yönetici ve yetişkin için genç insanların bir araya gelmesi suça ve düzensizliğe yol açma potansiyeli içerdiği için rahatsızlık vermektedir. Yapılan çalışmalarda gençlerin seçtikleri mekanların gözlerden uzak kalma ve ayırma unsurlarını birleştirdiğini göstermektedir. Aslında bu sayede onlar da kendileri için tehdit gördüklerinden uzaklaşmakta ve güvenlik hissi aramaktadırlar. Yaşlı insanlar da büyük çocuklar ve genç erişkinler tarafından yoğun olarak kullanılan alanlardan kendilerini uzaklaştırma eğilimindedirler. Başkalarının varlığı konusunda oldukça hassastırlar ve özellikle gençlerin toplandıkları alanlardan uzak durmaktadırlar. Özellikle hava karardıktan sonra, ulaşım ve tesislerin yetersizliği, güven endişesi, ilginç faaliyetlerin eksikliği ve mekanların tercihlere göre tasarlanmaması nedeniyle kamusal alanları kullanmama eğilimindedirler. Gençler ve yaşlı insanlar birbirleriyle iletişim kurmamakta ve mümkün olduğunca birbirlerinin yanına oturmamaktadırlar. Gençler düzenli olarak büyük ve değişen gruplar halinde bir araya gelirken yaşlı insanların sosyalleşmesi büyük oranda bir ya da iki arkadaş içermektedir (Holland vd. 2007).

Lieshout ve Aarts (2008) Hollanda'da yaptıkları çalışmada gençlerin kamusal mekanları nasıl gördüklerini ve kullandıklarını ele almaktadırlar. Araştırma yapılan grup etnisite, yaş, yaşam ortamı, sosyoekonomik statü, eğitim, meslek ve din bakımından farklılık göstermektedir. Gençler genellikle kamusal mekan olarak birbirleriyle buluşmak ve gözetimsiz ortamda bulunmak için sokakları tercih etmektedirler. Sokaklardan birinde keyif almadıkları veya rahatsız hissettikleri bir durumda kolayca ayrılıp bir diğerine gitme şansları bulunmaktadır. Çocuk oyun alanları ve meydanlarda da gençleri bulmak mümkündür. Özellikle gençler kimliklerini kapsama ve dışlama, kalıplaşmışlık ve damgalama süreçleriyle ifade ettiklerinden kamusal alanlarda "biz" ve "başkaları" gibi söylemlerde bulunmaktadır. Örneğin kıyafetleri ve genel görünüşleriyle birbirlerinden ayrılabilirlerdir. Kamusal alanlar gençler için etkileşim ve köşeye çekilme yerleridir. Yetişkinler dünyasıyla tanışmak, görmek, görülmek için etkileşim yerleri iken, aynı zamanda yetişkinler dünyasından kendi yaşlılarının alanlarına çekilme alanlarıdır. Gençler kamusal alanı özgür, gerçekten rahatlayabildikleri, aileden uzak kalabildikleri, keyif yapabildikleri, isterlerse bir şeyler yapabilecekleri, istemezlerse hiçbir şey yapmadan oturabilecekleri alanlar olarak ifade etmektedirler. Kamusal alanlar, özellikle genç katılımcılar için özgürlük ve mahremiyet sunmaktadır. Bununla birlikte çocuklar için oyun alanları tasarlanırken gençler genellikle göz ardı edilmektedir. Kendileri için özel tasarlanmış alanlarda değil, başka alanlarda yer almaktadırlar (Lieshout ve Aarts, 2008, 500-509).

Geçmişten günümüze çocuklar güvenlik nedenleriyle ev çevresini eskiye nazaran daha az kullanmaktadırlar. Bazı genç gruplar için bunların ve sokak oyunlarının yerini banliyölerde veya kent merkezlerinde yer alan alışveriş merkezleri almıştır. Bazı araştırmacılara göre kent merkezindeki kamusal mekanlar yetişkin alanlarıdır ve gençler genellikle mahallelerin saçaklarında yer almaktadır. Kültürel anlayışlar da gençlerin kamusal alan seçimini etkilemektedir. Örneğin yüksek oranda şehirleşmiş Singapur'da yapılan bir çalışmada görüşülen genç Singapurluların doğaya çok az ilgi duydukları bulunmuştur. Bazı yetişkinlerin doğadaki tehlikelere karşı çocuklarını doğadan uzak tutması da bu gençlerin doğaya yönelmesi yerine kentsel gelişmelere odaklanmalarına neden olabilmektedir (Chapman ve Robertson, 2009).

Afyon Kalesi'nin çevresinde kurulmuş olan oldukça eski ve geleneksel Çavuşbaşı Mahallesi'nde yetişkinler mahallenin kamusal alanlarında daha fazla vakit geçirirken, gençlerin daha çok mahalle dışında vakit geçirdiklerini ve bu durumun mahalle kültürünün korunmasında sorunlara yol açacağını düşünmektedirler. Mahalleli gençlerin küresel kapitalist sistemin istediği şekilde tüketime odaklandığını ve kodsuzlaştıklarını ifade etmektedirler. Gençler ise mahalle içinde yer aldıklarında "mahalle baskısı"na maruz kaldıklarından ve sürekli tenkit edildiklerinden söz etmektedirler. Bu nedenle kendilerini rahat hissetmemekte ve mahalle dışında vakit geçirmektedirler (Kızılay, 2011).

6.3. Cinsiyet ve Kamusal Mekan

Kadınlar çeşitli kültürlerde ve farklı zamanlarda özel alanlarla tanımlanmışlardır. Kadınların geleneksel rolleri ev işleri ve çocuk bakımıyla tanımlandığından özel alanlarla ilişkilendirilirken erkeklerin ailesine bakmakla yükümlü olarak görülmesinden kamusal alanları kullanmaları beklenmektedir. Modern toplumlarda kadınların özgürlükleri artmaya başlamış olmakla birlikte hala bu rolleri devam ettirmektedir ve bu nedenle kamusal alanları kullanımları çoğunlukla evlerinin yakınındaki alanlarla sınırlıdır. Kentsel planlamanın toplumsal cinsiyet ayrımlarını ve kadınların kentsel alanlardaki ihtiyaç ve deneyimlerini göz ardı ettiği, evrensel hareket modellerinin erkek ihtiyaçlarını gidermek üzerine olduğu tartışmaları yapılmaktadır (İnce Güney, 2014, 154-155).

İnce Güney (2014, 167) Balıkesir'de yapmış olduğu çalışmada kent merkezini kullanan baskın grubun erkekler olduğunu, kadın kullanıcı yoğunluğunun genç kullanıcılardan çok daha düşük olduğunu görmüştür. Farklı çalışmalarda da hem Türkiye'de hem de diğer ülkelerde şehir merkezlerinde erkeklerin hâkimiyetini gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Tasarımcılar kadınların kamusal alanları kullanma özgürlüğünü kolaylaştırmak, hatta teşvik etmek için neler yapılabileceğini sorgulamalıdır.

Holland ve arkadaşlarının (2007) İngiltere Aylesbury'de yaptıkları çalışmada Asyalı kadınların ve erkeklerin kamusal alan kullanımlarının nasıl farklılaştığını göstermektedir. Karma yaş gruplarından Asyalı kadınların bazılarının özellikle pazar günleri alışveriş merkezlerini kullandıkları görülse de ağırlıklı olarak bu alanları kullananlar erkeklerdir. Genç Asyalı kadınlar küçük gruplar halinde şehir merkezinde de görülmekle birlikte çok nadir diğer alanlarda görülmektedirler. Orta yaşlı ve daha yaşlı Asyalı erkekler ise düzenli olarak pazar meydanının üstündeki banklarda buluşmakta ve oyalanmaktadır. Erkekler ve çocuklar şehir merkezinde de yer almaktadır (Holland vd. 2007).

Kadınların tek başlarına, hemcinsleri ve çocukları eşliğinde kendileri gibi insanlar tarafından kullanıldığını bildikleri kamusal alanları kullanma olasılıkları daha yüksektir. Ayrıca, özellikle diğer kadınlar tarafından kullanıldığını düşündükleri alanları seçme olasılıkları daha yüksektir. Ev içi sorumlulukları veya iş yerleri ile doğrudan ilgili olan veya öncelikle kadınlara hitap eden alanlar hariç, kadınların kamusal alanlarda yalnız kalma olasılıkları erkeklerden daha azdır ve diğer insanlarla olma olasılığı daha yüksektir. Yalnız olduklarında ise çoğunlukla çiftlerin kullandığı veya ekonomik, ırksal veya kültürel açıdan kendisinden çok farklı gördüğü insanların olduğu mekanları kullanma olasılığı daha düşüktür. Fiziksel erişim kolaylığı özellikle çocuklu kadınlar için mekanı uygun hale getirmektedir. Birçok kamusal alan bebek arabalarıyla hareket etmek zorunda kalan anneler için güçlük oluşturmaktadır. Günün farklı saatleri de kadınların mekan kullanımını etkileyebilmektedir. Alan türünden bağımsız olarak kadınların akşamları veya geceleri yalnız kalma olasılıkları erkeklerden daha azdır. Hem sorumluluklar hem de suç korkusu nedeniyle kadınların alacakaranlıkta veya karanlıkta sık sık kamusal alanlarda olması erkeklere nazaran daha az olasıdır. Kadınlar bir mekanı güvenli hale getirdiğini düşündükleri özelliklere daha duyarlı olmaya eğilimindedirler. Öğle yemeği ve işten çıkış saatleri kadınların kamusal alanı kullanması için daha çok tercih edilen zamanlardır çünkü bu tür zamanlar isteğe bağlı olanlardan ziyade alanın gerekli kullanımını önermektedir. Ayrıca kadınlar yoğun saatlerde kamusal alanlardan daha fazla faydalanmaktadır. Araştırmalar ve kadınların biriken günlük deneyimleri, kadınların kamusal alan kullanımının erkeklerden daha kısıtlı olduğunu göstermektedir. Bu anlamda kadınlar "özgür değil"dir (Franck ve Paxson, 1989, 136-137).

6.4. Sosyal Statü, Gelir Grupları ve Kamusal Mekan

19. yüzyılın sanayi kentleri orta ve işçi sınıfı arasında sosyal ve mekânsal ayrıma yol açmıştır ve bu ayrım günümüzün modern kentlerinde de bir özellik olarak kalmıştır (Madanipour, 1999, 884). Gündelik yaşam tarzları benzerlik gösteren üst ve orta sınıflar, toplumsal ve kültürel kutuplaşmalar sonucunda kendilerini mekanda tecrit etmektedirler. Bu tecrit sadece konut alanlarında değil, çalışma, eğlence ve tüketim

alanlarında olduğu gibi kamusal alanlarda da kendini göstermektedir. Bu durum üst ve orta sınıflar için tercihe bağlı iken, alt sınıflar için zorunluluktur (Geniş, 2011, 57).

Dezavantajlı yerleşimler temel hizmetlere daha az sahip olma eğilimindedirler. Parklar, spor alanları ve kütüphaneler gibi topluluk alanları da sınırlı olabilmektedir. Oysaki dezavantajlı yerleşim alanlarındaki sakinler ne kadar az tesis olursa olsun çoğu kez onlara daha bağımlıdırlar. Çünkü daha zengin bölgelerde yaşayan insanların aksine bu insanların başka yerlerdeki hizmetleri kullanmak ve satın almak için gerekli ulaşımdan yoksun olmaları söz konusudur (Giddens, 2013; Capron, 2002). Yoksul ekonomiye sahip alanlarda sakinlere düşen park/bahçe metrekaresi zengin bölgelerdekinden çok daha azdır. Yoksul bölgelerdeki yenilemeler çoğunlukla yüzeyseldir ve çoğunlukla seçim nedenleriyle hızlı bir şekilde yapılmaktadır (Capron, 2002). Yoksul grubun kendi yaşam alanlarında iyi geliştirilmiş kamusal alanlara erişim eksikliği, onların yaşam kalitesini etkilemekte ve kente olan aidiyet duyguları üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır (Landman ve Ntombela, 2006).

Orta ve üst gelir grupları düzen, konfor ve güvenlik unsurlarını kamusal alanın iyi işleyişine yönelik hayati bir unsur olarak görmektedirler. Bu bakış açısı düzen, konfor ve güvenlik tanımına uymayan grupları hariç tutmayı içermektedir. Demokratik bir toplum perspektifinden bakıldığında, alanın özelleştirilmesi, diğer sosyal grupların haklarını, fırsatlarını ve tanınmasını önemli ölçüde azaltırken aynı zamanda onların ihtiyaçları, arzuları ve yaşam biçimlerine karşılık verecek kamusal alan kullanımlarının yararlarından da mahrum bırakmaktadır (Landman ve Ntombela, 2006).

Farklı sosyal sınıflarda bulunan insanların mekanları kullanmaları konusunda farklılıklar görülebilmektedir. Örneğin, gözlemciler tarafından 'daha iyi giyinmiş' olarak nitelendirilen yaşlılar alışveriş merkezlerinde bulunan kafeleri kullanmaya daha yatkındır, pazar meydanındaki banklarda oturma ihtimali çok düşüktür (Holland vd. 2007).

19. yüzyılda bazı çevrelerde işçi sınıfı, orta ve üst sınıf ile aynı eğlence mekanlarında bir araya getirilirse, bu grubun düzensiz arayışlardan uzak kalması teşvik edilerek, uygun ve düzenli davranışları öğrenebileceklerine inanılmaktadır. Ancak aynı dönemde Avrupa ve Kuzey Amerika'da görülmektedir ki çeşitli belediyeler "sınıf parkları" ve belirli etnik gruplara hizmet veren parklar oluşturmuşlardır. 19. yüzyılda Liverpool'da Kent konseyi biri kuzeyde işçi sınıfının rekreasyon istediği yerde, diğeri ise zenginlerin ilgi alanlarının bulunduğu kentin güney bölgesinde olmak üzere iki park yapılmasına karar vermiştir. Orta ve üst sınıflar için inşa edilen park işçi sınıfı için inşa edilen parkın iki katı büyüklüğündedir ve maliyeti 4 kat daha fazladır. Orta ve üst sınıfların parkında sadece çevre villalarda oturanların anahtarlarıyla girebildikleri özel alanlar bulunmaktadır. Bu parktaki kroket ve okçuluk sporları üst sınıf ve orta sınıf erkeklerinin tekelindedir ve hem işçi sınıfı erkeklere hem de üst-orta sınıf kadınlara açık değildir. Benzer şekilde parkın açılışından kısa bir süre sonra popüler olan tenis sporu da orta-üst sınıf kadınlar için büyük bir eğlence olmuştur. Bunun yanı sıra işçi sınıfı kadınları ev işleriyle ilgilenmek ve iyi bir anne olmak için rekreasyon alanlarında bulunmalarına gerek görülmediğinden, onlara yönelik uygulamalar söz konusu değildir (Marne, 2001).

Bayraktar (2017), Cumhuriyetin ilanından itibaren Kızılay ve Ulus Meydanlarını incelediği çalışmasında, bu iki meydanın değişen kullanıcılarını ve anlamlarını ele almaktadır. 1923-1950 dönemlerine baktığımızda Cumhuriyetin ilanından sonra Ulus Meydanı tören ve kutlamaların yapıldığı bir Cumhuriyet Meydanı olmuştur. Kültürel ve kamu kullanımlarının yanı sıra çoğu yüksek gelir grubunun alışverişe gittiği gözde bir ticaret merkezi olarak da önem kazanmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra cumhuriyet başkenti Ankara'nın yeni yaşam tarzının temsil edildiği yeni kamusal alan Havuzbaşı yani Kızılay'dır. Kızılay Meydanı Atatürk Bulvarı, bakanlıklarda çalışan bürokratların sivil alanı olarak önem kazanmıştır (Bayraktar, 2017).

1950-1980 dönemlerine baktığımızda Ulus ve Kızılay Meydanları kullanım özellikleri ve kullanıcı gruplarında değişime uğramıştır. Ulus bu dönemde kültürel özelliklerini kaybetmeye başlamış ancak ticari özelliklerini korumuştur. Orta gelir grupları için ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı bir merkez olarak ortaya çıkmıştır. Kızılay'ın çoğunlukla yüksek gelirli gruplara hizmet eden yeni bir kültür ve ticaret merkezi olarak gelişmesi, Ulus'tan bu grupların çekilmesine neden olmuştur. Ulus Meydanı, daha çok Ulus'u çevreleyen resmi yerleşimlerde yaşayan ve alışveriş için Ulus'a gelen düşük ve orta gelirli kullanıcılar için halka açık bir yere dönüşmüştür. Bu dönemin sonunda, Ulus'un orta gelirli kullanıcılarını da kaybettiği görülmüştür. Bundan sonra Kızılay, çoğunlukla yüksek ve orta gelirli gruplar tarafından kullanılan merkez olmuştur. Ulus Meydanı, alışveriş için Ulus'a gelen çoğu düşük gelirli grup için kamusal alana dönüşmüştür. Kızılay

Meydanı, kültürel ve ticari faaliyetler için merkeze gelen yüksek ve orta gelirli grup kullanıcıları için kamusal alan olmuştur. Bu dönemin sonunda Kızılay kültürel özelliklerini kaybetmiş, ancak ticari özelliklerini korumuştur. Orta gelir grupları için ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı bir merkez olarak ortaya çıkmıştır. Kavaklıdere'nin daha çok yüksek gelirli gruplara hizmet eden yeni bir kültür ve ticaret merkezi olarak gelişmesi bu grupların Kızılay'dan kaybolmasına neden olmuştur. Bu süreçte Kızılay Meydanı, alışveriş merkezine gelen orta gelirli grup kullanıcıları için halka açık bir yer haline gelmiştir (Bayraktar, 2017).

Günümüzde Ulus ve Kızılay meydanları arasındaki ayrım daha belirgin hale gelmiştir. Ulus Meydanı, kentin gecekondular bölgesinde yaşayan ve düşük eğitim seviyesine sahip olan düşük gelirli gruplar tarafından kullanılırken, Kızılay Meydanı çoğunlukla orta gelirli gruplar tarafından kullanılmaktadır ve bu grup nispeten iyi eğitilidir. Ulus ve Kızılay meydanları Cumhuriyetin kuruluşundan beri farklı gruplar tarafından farklı amaçlarla kullanılmıştır. Ulus ve Kızılay Meydanları kentin değişimiyle yeniden üretilen mekanlardır (Bayraktar, 2017).

Baltimore'da yapılan bir çalışmada 14 parkın bulunduğu bir bölgede bölge sakinlerinin çeşitli açık alanlara yönelik tutum ve kullanımlarını anlamak üzere ayrıntılı bir araştırma yapılmıştır. Parkların 12'si düşük gelirli siahların bölgesinde, diğer ikisi ise beyaz orta gelirli bölgededir. Her iki alan da yenilenmiş ve bunun sonucunda 30'dan fazla küçük park oluşturulmuştur. Bu parkların çoğu sokaklara bakan evlerin arka bahçeleri ile çevrili blokların ortasında yer almaktadır. Her iki alan da ağırlıklı olarak sıralı evlerden oluşmaktadır. Düşük gelirli bölgede sakinlerin büyük bir kısmı kiracıdır ve bir yere gerçek bir bağ oluşturamayacak kadar çok sık taşınmaktadırlar; diğerleri ise yere bağlı ev sahipleridir. İlk grupta düşük gelirli bir yaşam biçiminin tüm kişisel sorunları ve hayal kırıklıkları bulunmaktadır ve suç oranı yüksektir. İnsanlar birbirlerine güvensiz olma eğilimindedirler. Bu kullanıcıların çoğu arka taraftaki parklar yerine sokakta ağır otomobil trafiğine rağmen evlerinin önündeki kaldırımlarda dinlenmeyi ve eğlenmeyi tercih etmektedirler. Bu gruba göre parklar, ayaşlar, uyuşturucu kullanıcıları ve ergenlik çağındaki gruplar için popüler mekânlardır ve birçok sakin onları kullanmaktan veya çocuklarının orada oynamasına izin vermekten korkmaktadır. Parklarda en rahatsız edici şeyler, kavga edenler, kumar oynayanlar, kötü dil kullanılması ve çöp birikintileridir. Orta gelir alanındaki koşullar farklıdır. İnsanlar daha düzenli davranış kodlarına ve yapılandırılmış sosyal örgütlenme geçmişine sahip olarak tanımlanmaktadırlar. Açık havada çok daha az insan yer almaktadır. Parklar yoğun olarak kullanılmasa da yerel sakinler tarafından bakılmaktadır. Sokak cephesi çok az aktif rekreasyon amacıyla kullanılmaktadır. En yoğun kullanılan açık alanlar özel arka bahçelerdir (Brower, 1980).

Kent bu alanları inşa ederken, yerel sakinlere kullanımları ve bakımları için büyük bir sorumluluk yükleyerek topluluk kullanımı olmasını beklemekteydi. Bu beklenti orta gelirli bölgedeki alanda karşılanmıştır çünkü mahalle sakinleri bu parkları ortak ilgi kaynağı olarak görmüştür ve toplumsal bir birim olarak hareket ederek mekânı topluca benimsemişlerdir. Bununla birlikte, düşük gelirli toplumda, nüfusun çeşitliliği ve komşular arasında var olan güvensizlik ve korku nedeniyle parkı kontrol etmeye çalışan herhangi bir toplum örgütünün oluşturulma şansı azdır. Parkları sadece bir kullanım olarak görmüş ve sorumluluğunun kente ait olduğunu düşünmüşlerdir. Alternatif mekân olarak parklar yerine güçlü bir bağ gerektirmeyen, bağımsız hareket edebildikleri topluluk kullanımının aşamalı olarak gelişebileceği, sosyal bağlar üzerinde az gerginliğe neden olan kaldırımları kullanmışlardır. Her hane halkı evinin önündeki kaldırımları yıkamış, süpürmüş, sandalyeler, bitkiler ve masalarla döşemiş ve oturmak için kullanmıştır. Orta gelir mahalle sakinleri için cepheye oturmak hoş bir şey değildir ve sadece düşük gelir grubunun yapacağı bir şey olarak görülmektedir. Orta gelir grubu sosyalleşmek için arka bahçelerini kullandıklarından, blokların arasında kalan parklar da bir mahalle mekânına dönüşebilmektedir. (Brower, 1980).

7.SONUÇ

Kamusal alanlar kamuya açık mekanlardır ve sosyal bütünleşmeyi ve farklı insanların bir araya gelmesini sağlayan düğüm noktaları olarak tanımlanmaktadırlar. Temel özelliklerinden biri herkes için erişilebilir olmasıdır. Bu tanımlamaya rağmen gündelik yaşamda bu alanların belirli gruplar tarafından kullanılarak bölgeselleştirildiğini görmekteyiz. Bu durum kültür kavramı ile açıklanmaya çalışılmıştır. Kültür çok yönlü ele alınan ve farklı tanımlamaları bulunan bir kavram olmakla birlikte çalışma kapsamında bir grubun tipik yaşam biçimi olarak ele alınmaktadır. Kentsel alanlarda farklı grupların yaşam biçimlerinin yansımaları ve mekânsal ayrımların olduğu görülmektedir. Kamusal mekânda da aynı kentsel alanlarda olduğu gibi

birbirine benzer grupların bir arada olma isteği bulunmaktadır ve kamusal alanların oluşumu ve kullanımı da kültüre dayalıdır.

Farklı toplumlar, etnik gruplar ve kamusal mekan bölümünde kamusal alanların yaşam biçimlerine, inançlara ve dönemlere bağlı olarak form, algı ve kullanımlarında nasıl farklılaşmalar olduğunu görmekteyiz. Yaş grupları bölümünde ise gençlerin toplanmak için kamusal alanlara ihtiyaç duyduğu ama bu grup için tasarlanmış alanların olmadığı görülmektedir. Yaşlı gruplar ise kendilerini kamusal mekandan soyutlamaktadırlar. Cinsiyet bölümünde ise kadın ve erkeklerin kamusal alan kullanımlarındaki farklılaşmalar, özellikle kadınların kamusal alanda davranışları ve beklentileri ele alınmaktadır. Sosyal statü ve gelir gruplarının kamusal mekan kullanımı ise geçmişten bu yana ayrımcılık içermektedir. Bu konudaki en temel problemlerden biri günümüzde ekonomik açıdan gruplar arasındaki uçurumun gittikçe artmasıdır. Bir diğer sorun ise kentin kamusal alan sunumlarının bu ayrımı destekleyici şekilde olmasıdır. Yüksek gelir gruplarına özelleştirilmiş mekanlar sunulurken, düşük gelir gruplarının kamusal mekan ihtiyacı yeterince karşılanmamaktadır.

Bu örnekleri farklı gruplara göre çeşitlendirmek mümkündür. Ele alınan çalışmalar doğrultusunda kültürlere yönelik mekânsal düzenlemelerin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Kentte yer alan kamusal mekanların farklı grupların ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı ve eksiklerinin neler olduğunun incelenmesi geleceğe yönelik doğru adımların atılması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu mekanların üretilmesinde kültürün bir parçası olan insan ve ihtiyaçları ile başlamak doğru olacaktır. Ancak bu sayede farklı insanları bir araya getirebilecek mekânsal çözümleri bulmak mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

Adhya, A. (2008). Exploring the Public Realm: Understanding Multiple Ways of Publicness in Urban America, Lawrence Technological University, Southfield, Michigan, USA College of Architecture and Design, AIA Report on University Research Volume 3.

Aiello, J.R. & Thompson, D.E. (1980). Personal Space, Crowding, and Spatial Behavior in a Cultural Context. (Ed. Irwin Altman, Amos Rapoport, Joachim F. Wohlwill), Human Behavior and Environment, Advances in Theory and Research Volume 4 Environment and Culture, ss. 107-178, Plenum Press, NewYork.

Akkar, M. (2004). New-generation public spaces – How ‘inclusive’ are they? Open Space: People Space Conference.

Akkar, M. (2012). “Kamusal Mekan” (Der. Melih Ersoy), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük, ss. 175-178, Ninova Yayınları, İstanbul.

Altman, I.; Rapoport, A. & Wohlwill, J.F. (1980). Human Behavior and Environment, Advances in Theory and Research Volume 4 Environment and Culture. Plenum Press, New York.

Arefi, M. & Meyers, W.R. (2003). What is public about public space: The case of Visakhapatnam, India, Cities, Vol. 20, No. 5, p. 331–339.

Aytaç, Ö. (2002). Boş Zaman Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 1, Sayfa: 231-260, Elazığ-2002.

Bayraktar, N. (2017). Public Space Meanings of Squares: Ulus and Kizilay Squares in Ankara, Turkey, Space and Culture, 20(3): 315-328.

Berkhofer, R.F. (1964). Space, Time, Culture and the New Frontier, Agricultural History, 38 (1): 21-30.

Berry, J.W. (1980). Cultural Ecology and Individual Behavior. (Ed. Irwin Altman, Amos Rapoport, Joachim F. Wohlwill), Human Behavior and Environment, Advances in Theory and Research Volume 4 Environment and Culture, ss. 83-106, Plenum Press, NewYork.

Bilgin, N. (2011). Sosyal Düşüncede Kent Kimliği, İdeal Kent Kent Araştırmaları Dergisi, 2(3):20-47.

Bonilla, M.H. (2013). The Significance and Meanings of Public Space Improvement in Low-income Neighbourhoods ‘colonias populares’ in Xalapa-Mexico, Habitat International, 38: 34-46.

- Brislin, R.W. (1980). Cross-Cultural Research Methods, Strategies, Problems, Applications. (Ed. Irwin Altman, Amos Rapoport, Joachim F. Wohlwill), Human Behavior and Environment, Advances in Theory and Research Volume 4 Environment and Culture, ss. 47-82, Plenum Press, NewYork.
- Brower, S.N. (1980). Territory in Urban Settings. (Ed. Irwin Altman, Amos Rapoport, Joachim F. Wohlwill), Human Behavior and Environment, Advances in Theory and Research Volume 4 Environment and Culture, ss. 179-207, Plenum Press, NewYork.
- Brown, A. (2001). Cities for the Urban Poor in Zimbabwe: Urban Space as a Resource for Sustainable Development, *Development in Practice*, 11(2-3): 319-331.
- Capron, G. (2002). Accessibility to 'Modern Public Spaces' in Latin-American Cities: A Multi-Dimensional Idea, *Geo Journal*, 58 (2): 217–223.
- Carr, S.; Francis, M.; Rivlin, L.G. & Stone, A.M. (1992). *Public Space*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Cattell, V.; Dines, N.; Gesler, W. & Curtis, S. (2008). Mingling, Observing, and Lingering: Everyday Public Spaces and Their Implications for Well-being and Social Relations, *Health & Place*, 14: 544–561.
- Chakrabarty, D. (1991). Open space/public place: Garbage, modernity and India, *South Asia*, Vol. XIV, no. 1 (1991), pp. 15-31.
- Chapman, J.A. & Robertson, M. (2009). Adolescents' Favourite Places: Redefining the Boundaries between Private and Public Space, *Space and Culture*, 12(4): 419 –434.
- Chua, B.-H. (1991). Modernism And The Vernacular: Transformation Of Public Spaces And Social Life In Singapore, *Journal of Architectural and Planning Research*, 8(3): 203-221.
- Cybriwsky, R. (1999). Changing patterns of urban public space Observations and assessments from the Tokyo and New York metropolitan areas, *Cities*, Vol. 16, No. 4, pp. 223–231.
- Deusen, R.V. (2002). Public space design as class warfare: Urban design, the 'right to the city' and the production of Clinton Square, Syracuse, NY, *GeoJournal* 58: 149–158, 2002.
- Di Masso, A. (2012). Grounding Citizenship: Toward a Political Psychology of Public Space, *Political Psychology*, 33(1):123-143.
- Espuche, A.G. (1999). The reconquest of Europe. Why public space? 23.12.2019, <http://publicspace.cccb.org/en/text-library/eng/5-la-reconquesta-d-europa-per-que-l-espai-public>.
- Francis, M. (1988). Changing Values for Public Spaces. *Landscape Architecture*, 78:54-59.
- Francis, J.; Giles-Corti, B.; Wood, L. & Knuiiman, M. (2012). Creating sense of community: The role of public space, *Journal of Environmental Psychology*, 32:401-409.
- Franck, K.A. & Paxson, L. (1989). Women and Urban Public Space Research, Design, And Policy Issues. (Ed. I. Altman vd.) *Public Places and Spaces*, Plenum Press, New York.
- Garcia-Ramon, M. D.; Ortiz, A. & Prats, M. (2004). Urban Planning, Gender and the Use of Public Space in a Peripheral Neighbourhood of Barcelona. *Cities*, 21(3):215–223.
- Geniş, Ş. (2011). Küreselleşme, Kent ve Kültür, *İdeal Kent, Kent Araştırmaları Dergisi*, (2)3:48-61.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Gökgür, P. (2017). *Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri*. (2. Basım) Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Hall, E.T. (1966). *The hidden dimension*. Doubleday, New York.
- Halle, D. & Weyher, L.F. (2005). *New Developments in Class and Culture*. (Ed. Mark D. Jacobs and Nancy Weiss Hanrahan), *The Blackwell Companion to the Sociology of Culture*, Blackwell Publishing, USA, UK, Australia.
- Holland, C.; Clark, A.; Katz, J. & Peace, S. (2007). *Social interactions in urban public places*. The Policy Press, Bristol.

- İnce Güney, Y. (2014). Gender and urban space: An examination of a small Anatolian city, ITU A/Z, Vol: 11, No: 2, 153-172.
- Jackson, W.A. (2009). Economics, Culture and Social Theory New Horizons In Institutional And Evolutionary Economics. MPG Books Group, UK.
- Jenks, C. (1993). Culture. Taylor and Francis; London, United Kingdom
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/gazi-ebooks/reader.action?docID=165073&query=>
- Kağıtçıbaşı, Ç. & Cemalcılar, Z. (2014). Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar-Sosyal Psikolojiye Giriş. (16. Basım). Evrim Yayınevi, İstanbul.
- Kızılay, Ş. E. (2011). Küreselleşme, Madun Kamusalılığı ve Taktikler: Afyon Çavuşbaşı Mahallesi Örneği, İdeal Kent, Kent Araştırmaları Dergisi, 2(3):94-129.
- Knox, P. & Pinch, S. (2010). Urban Social Geography An Introduction. (Sixth edition). Pearson Education Limited, Harlow.
- Kokot, W. (2007). Culture and Space–Anthropological Approaches, Ethnoscritps, 9(1), 10-23.
- Landman, K. & Ntombela, N.L. (2006). Opening up Spaces for the Poor in the Urban Form: Trends, Challenges and Their Implications for Access to Urban Land, Urban Land Seminar, November 2006, Muldersdrift, South Africa.
- Lieshout, M.v. & Aarts, N. (2008). Outside Is Where It's At!" Youth and Immigrants' Perspectives on Public Spaces, Space and Culture, 11(4):497-513.
- Madanipour, A. (1996). Design of Urban Space, An Inquiry into a Socio-spatial Process. (First edition). John Wiley and Sons Ltd., West Sussex/England.
- Madanipour, A. (1999). Why are the Design and Development of Public Spaces Significant for Cities?, Environment and Planning B: Planning and Design 1999, 26:879-891.
- Madanipour, A. (2006). Roles and Challenges of Urban Design, Journal of Urban Design, 11(2):173–193.
- Marne, P. (2001). Whose Public Space was it Anyway? Class, Gender and Ethnicity in the Creation of the Sefton and Stanley Parks, Liverpool: 1858–1872, Social & Cultural Geography, 2(4):421-443.
- Mean, M. & Tims, C. (2005). People Make Place Growing the Public Life of Cities. Demos, London.
- Moore, G.T. (1979). Knowing about Environmental Knowing The Current State of Theory and Research on Environmental Cognition, Environment and Behavior, 11(1):33-70.
- Nasution, A.D. & Zahrah, W. (2012). Public Open Space Privatization and Quality of Life, Case Study Merdeka Square Medan, Procedia -Social and Behavioral Sciences, 36:466-475.
- Neal, Z.P. (2010). Locating Public Space. (Eds. Anthony M. Orum, Zachary P. Neal), Common Ground? Readings and Reflections on Public Space, ss. 1-10, Routledge, Taylor and Francis Group, New York and London.
- Oktay, D. (2011). Kent Kimliğine Bütüncül Bir Bakış, İdeal Kent, Kent Araştırmaları Dergisi, 2(3):8-19.
- Paşaoğulları, N. & Doratlı, N. (2004). Measuring accessibility and utilization of public spaces in Famagusta, Cities, Vol. 21, No. 3, p. 225–232, 2004.
- Peters, K.; Elands, B. & Buijs, A. (2010). Social Interactions in Urban Parks: Stimulating Social Cohesion?, Urban Forestry & Urban Greening, 9:93–100.
- Proshunsky, H.M. (1978). The City and Self- identity, Environment and Behaviour, 10:147-169.
- Rapoport, A. (1980a). Cross-Cultural Aspects of Environmental Design. (Ed. Irwin Altman, Amos Rapoport, Joachim F. Wohlwill), Human Behavior and Environment, Advances in Theory and Research Volume 4 Environment and Culture, ss. 7-46, Plenum Press, New York.
- Rapoport, A. (1980b). Neighborhood Heterogeneity or Homogeneity, The Field of Man-Environment Studies, Architecture & Behavior, 1: 65-77.

Richardson, M. (1980). Culture and the Urban Stage, The Nexus of Setting, Behavior, and Image in Urban Places. (Ed. Irwin Altman, Amos Rapoport, Joachim F. Wohlwill), Human Behavior and Environment, Advances in Theory and Research Volume 4 Environment and Culture, ss. 209-241, Plenum Press, NewYork.

Taşçı, H. (2014). Bir Hayat Tarzı Olarak Şehir, Mekan, Meydan. (1. Basım). Kaknüs Yayınevi, İstanbul.

Taşkın Erten, Ö. (2011). Questioning The Privatization Of Public Space: The “Publicness” Of Shopping Centers. Doktora Tezi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İzmir.

Tatlıdil, E. (2009). Kent ve Kentli Kimliği; İzmir Örneği, Ege Akademik Bakış / Ege Academic Review, 9(1):319-336.

Watson, V. (2009). The Planned City Sweeps the Poor Away. . .: Urban Planning and 21st Century Urbanisation. Progress in Planning, 72:151–193.

Worpole, K. & Knox, K. (2007). The social value of public spaces. Joseph Rowntree Foundation.

